

Prichádza najväčšia zmena súkromného práva za 60 rokov

Rekodifikácia zasiahne zmluvy, majetok, dedenie a fungovanie firiem. Prinesie väčšiu voľnosť, no aj nové pravidlá, na ktoré sa treba pripraviť

 Tomáš Szmrecsányi

Naposledy sa slovenský kódex súkromného práva prepisoval od základov v roku 1964. V súčasnosti sa chystá jeho úplná výmena a dotkne sa každého: firiem, investorov, rodín i bežných zmlúv, ktoré ľudia podpisujú bez toho, aby nad tým premýšľali. O tom, čo nový Občiansky zákonník mení a prečo sa naň treba pripraviť včas, hovorí partner advokátskej kancelárie HAVEL & PARTNERS Štěpán Štarha.

Kde sa dnes návrh nachádza a aký rozsah má reforma?

Návrh prešiel prvým čítaním v Národnej rade SR a smeruje do druhého. Ak sa legislatívny proces nezasekne, zákon by mohol byť schválený už na jeseň tohto roka, s účinnosťou od 1. júla 2027. Rozsah reformy najlepšie vystihuje jedno číslo - 1 915 paragrafov. Na porovnanie: kódex, ktorý má nahradiť, ich v súčasnom znení obsahuje len okolo 900. Ambíciou nového zákonníka je totiž sústrediť čo najširší okruh pravidiel súkromného práva do jedného uceleného predpisu a priniesť tak väčšiu prehľadnosť právnej úpravy.

Prečo je zmena taká zásadná?

Lebo nejde o čiastkovú úpravu, ale o kompletné nahradenie doterajšieho

Občianskeho zákonníka novým kódexom súkromného práva. Zámer je jednoznačný: viac slobody a autonómie vôle, prehľadnejšie pravidlá a vyriešenie problémov, ktoré prax trápi desaťročia. Keďže ide o súkromné právo, dosah

pocíti absolútne každý od veľkých firiem až po rodinné firmy i bežných ľudí pri každodenných zmluvách.

Významnou zmenou má byť koniec dualizmu medzi Občianskym a Obchodným

zákonníkom. Čo to znamená v praxi?

Doteraz platilo, že pri rovnakom type zmluvy, napríklad kúpnej zmluve alebo o diele, platili iné pravidlá podľa toho, či ju uzatvárali len podnikatelia alebo bežní ľudia. Táto dvojkoľajnosť vnášala do vzťahov značnú neistotu. Nesprávne posúdenie zmluvného režimu malo často vážne následky, napríklad premĺčanie nároku. Nový kódex túto dualitu ruší. Pre najčastejšie typy zmlúv bude platiť jedno jednotné pravidlo bez ohľadu na to, kto ich podpisuje.

Zjednotia sa pravidlá pre premĺčanie a náhradu škody?

Áno, a tu bude zmena citelná. Namiesto rôznych lehôt v Občianskom a Obchodnom zákonníku bude platiť jednotná trojročná premĺčacia lehota pre všetkých. Pri zodpovednosti za škodu kódex zavádza nové rozlišovanie: zmluvná zodpovednosť bude objektívna, nebude potrebné dokazovať zavinenie, zatiaľ čo mimozmluvná zostane subjektívna, teda naviazaná na zavinenie.

Ocenia firmy uvoľnenie požiadaviek na formu právnych úkonov?

Určite áno. Výslovne sa

ustanovuje, že právny úkon bude možné urobiť v akejkoľvek forme, ak ju výslovne nevyžaduje zákon alebo dohoda strán. Ak strany dohodnutú formu nedodržia, zmluva po novom nepadá, ak jedna strana plnila a druhá s tým súhlasila. Pre firmy je kľúčové najmä to, že e-mail bude oficiálne spĺňať požiadavku písomnej formy za predpokladu, že umožňuje identifikovať konajúcu osobu a zachytiť obsah úkonu. Zavádza sa tiež vyvrátiteľná domnienka, že správa odoslaná z konkrétnej adresy pochádza od osoby, ktorá ju predtým bežne používala alebo oznámila adresátovi.

Čo čaká kupujúcich pri nehnuteľnostiach?

Zásadne sa posilňuje ochrana nadobúdateľa v dobrej viere. Kto sa v dobrej viere spolieha na kataster, bude sa môcť stať vlastníkom nehnuteľnosti aj napriek nedostatku vlastníckeho práva predávajúceho, a to ešte pred uplynutím desaťročnej vydržacej lehoty. Podrobnejšie sa upravujú aj vecné bremená, s novým rozlíšením medzi služobnosťami a reálnymi bremenami pribúda možnosť súdne sa domáhať zriadenia služobnosti inžinierskych sietí. Zákon o vlastníctve bytov predkladatelia navrhujú zrušiť úplne a jeho úpravu presunúť priamo do Občianskeho zákonníka.

A čo nájomné vzťahy?

Aj tu ide o zjednotenie. Delenie medzi Občiansky zákonník, zákon o nájme nebytových priestorov a zákon o krátkodobom nájme bytu sa končí. Okrem poľnohospodárskych pozemkov budú všetky formy nájmu zastrešené v novom kódexe.

Bezpodielové spoluvlastníctvo manželov (BSM) nahradí spoločné imanie manželov (SIM). Ide len o nový názov?

Zďaleka nie. Kľúčový posun je v tom, že SIM bude výslovne zahŕňať nielen majetok, ale aj dlhy manželov, čo doterajšia úprava riešila nejasne. Dôležitá je aj nová podmienka pri modifikácii rozsahu SIM: zmluva nadobudne účinnosť až registráciou v Notárskom centrálnom registri. Tretie osoby, napríklad banky či veritelia, si tak budú môcť okamžite overiť, aký majetkový režim manželia majú.

Čo sa mení v dedičskom práve a koho sa to týka najviac?

Filozofia slobody sa naplno prejavuje aj tu. Dedičská zmluva umožní sľub zdedenia majetku pretaviť na právny záväzok, ktorý nebude možné zo strany poručiť (osoby, po ktorej sa dedí) jednostranne zmeniť. Zaopatrovacia zmluva zas ponúkne istotu rodičom, že sa o nich deti postarajú až do smrti, a deťom, že po smrti rodičov dostanú odplatu v podobe majetku. Odkaz ako nový inštitút umožní zanechať konkrétnu vec konkrétnej osobe bez toho, aby táto osoba automaticky preberala aj dlhy celého dedičstva. Prikazom bude môcť poručiť zaviazť dediča vykonať alebo strpieť určitý úkon. Citelne sa znižuje aj povinný podiel, maloletý potomok bude mať nárok na 75 percent zákonného podielu, plnoletý už len na 25 percent. Poručiť, ktorý vybudoval majetok, tak získava oveľa väčšiu slobodu rozhodnúť, komu a čo zanechá. To je zásadný posun najmä pre podnikateľov, investorov a rodiny s väčším majetkom alebo komplikovanými

vzťahmi. Nové pravidlá im dávajú oveľa väčší priestor rozhodnúť, komu a za akých podmienok majetok po smrti pripadne. Tým sa však otázka ochrany rodinného majetku nekončí.

Prináša nový zákonník nástroj na dlhodobú správu majetku v rodine?

Nie. A to je jedno zo zásadných miest, ktoré rekodifikácia nevyrieši. Nový Občiansky zákonník nezavádza osobitný nástroj na správu majetku na súkromný účel, akým sú v zahraničí napríklad zverenecké fondy, nadačné fondy či súkromné nadácie. Pri väčšom rodinnom majetku pritom nestačí určiť dediča. Treba nastaviť, kto

Nový zákonník neprinesie len nové povinnosti, ale aj možnosti, ktoré slovenské právo nepozná

bude majetok spravovať, podľa akých pravidiel, ako zabrániť jeho rozdrobeniu či takpovediac rozhajďákaniu mladými a neskúsenými dedičmi, alebo prededeniu mimo pokrvnej línie a ako z neho budú profitovať ďalšie generácie. Preto sa aj slovenské rodiny obracajú na cezhraničné riešenia, napríklad české nadačné fondy, často v kombinácii s holdingovou štruktúrou.

Čo čaká konateľov a členov orgánov právnických osôb?

Hoci právna úprava obchodných spoločností

zostáva v Obchodnom zákonníku, všeobecná právna úprava právnických osôb sa presunie z Obchodného zákonníka priamo do nového Občianskeho zákonníka. Čo sa týka riadenia firmy, po novom by malo byť umožnené, aby v orgánoch firiem boli aj právnické osoby. Zároveň sa do kódexu zakotvuje povinnosť lojality, vďaka čomu by sa malo dať jednoduchšie a ľahšie vymáhať nároky za porušenia zákazu konkurencie. Zavádza sa známe pravidlo podnikateľského úsudku (business judgment rule), v zmysle ktorého už aj podľa zákona konateľ, ktorý konal informovane a v dobrej viere v záujme spoločnosti, neponesie osobnú zodpovednosť len preto, že podnikateľské rozhodnutie napokon nevyšlo a prinieslo stratu.

Kedy by sa mali firmy a rodiny začať pripravovať na účinnosť nového Občianskeho zákonníka od 1. júla 2027?

Ideálne už dnes. Rok 2027 môže znieť vzdialene, no rozsah zmien je taký veľký, že príprava na poslednú chvíľu sa nevypláca. Skúsenosť z Českej republiky, kde sme klientov sprevádzali zavedením nového Občianskeho zákonníka, ukázala, že najväčšou chybou bolo podceňiť rozsah zmien a začať ich riešiť neskoro. Platí to rovnako pre firmy i rodiny, ktoré nastavujú správu a odovzdanie majetku. Nový zákonník totiž neprinesie len nové povinnosti, ale aj možnosti, ktoré slovenské právo nepozná. Čím skôr sa s nimi firmy a rodiny oboznámia a vyhodnotia ich dosah na existujúce vzťahy, tým lepšie sa budú vedieť na novú úpravu pripraviť a využiť ju vo svoj prospech. 📌